

PHÁT HUY GIÁ TRỊ CỦA CÁC DI TÍCH CÁCH MẠNG - KHÁNG CHIẾN TRÊN ĐỊA BÀN THỦ ĐÔ HÀ NỘI

TRẦN ĐỨC NGUYỄN

Tóm tắt: *Di tích cách mạng – kháng chiến trên địa bàn Thủ đô hiện nay có số lượng tương đối lớn, nằm ở nhiều quận, huyện khác nhau. Cùng với các di tích lịch sử - văn hoá, di tích cách mạng – kháng chiến góp phần tô điểm, làm sáng lên truyền thống yêu nước đồng thời cũng thể hiện tinh thần yêu chuộng hoà bình, tự do của cư dân Hà Nội. Ngày nay, việc phát huy giá trị của các di tích ấy có vai trò quan trọng trong việc giáo dục thế hệ trẻ về truyền thống “uống nước nhớ nguồn”, truyền thống yêu nước, đấu tranh cách mạng. Điều đó càng có ý nghĩa hơn khi Thủ đô của chúng ta đã bước vào tuổi 1000 năm.*

Di tích cách mạng - kháng chiến là một bộ phận cấu thành hệ thống các di tích lịch sử - văn hoá, tuy nhiên, nó có những điểm khác với các di tích tôn giáo tín ngưỡng như đình, đền, chùa, miếu... ở chỗ: đó là những địa điểm cụ thể, công trình kiến trúc có sẵn (nhà ở, đường phố...), là những công trình được con người tạo nên phù hợp với mục đích sử dụng (địa đạo, hầm bí mật...) gắn liền với những sự kiện cụ thể, nhân vật lịch sử cụ thể mà trở thành di tích. Loại hình di tích này rất đa dạng, phong phú, có mặt ở khắp mọi nơi, khó nhận biết, đồng thời cũng rất dễ bị lãng quên, dễ biến dạng theo mục đích sử dụng, theo thời tiết và theo thời gian. Bởi vậy các di tích này vừa khó bảo tồn vừa khó phát huy tác dụng nếu không được quan tâm đặc biệt.

Từ ngày 1 - 8 - 2008, theo quyết định của Thủ tướng chính phủ, tỉnh Hà Tây chính thức sáp nhập với thành phố Hà Nội. Từ đây, địa bàn của Thủ đô Hà Nội đã mở rộng, số lượng các di tích lịch sử - văn hóa nói chung, di tích cách mạng - kháng chiến nói riêng cũng tăng lên một cách đáng kể. Hầu như ở khắp các quận, huyện của thành phố đều có những di tích và địa danh gắn với sự nghiệp bảo vệ tổ quốc của toàn dân dưới sự lãnh đạo của Đảng và Bác Hồ kính yêu trong kháng chiến chống Pháp, chống đế quốc Mỹ và bảo vệ hoà bình thống nhất đất nước, xây dựng chủ nghĩa xã hội...Hiện nay, theo số lượng thống kê, thủ đô Hà Nội có gần 5200 di tích lịch sử - văn hóa trên địa bàn 29 quận, huyện, thị xã, trong đó có gần 1170 di tích đã được xếp hạng quốc gia và hơn 850 di tích đã được xếp hạng cấp tỉnh, thành phố. Trong tổng số

các di tích lịch sử, văn hóa trên có gần 300 di tích cách mạng - kháng chiến; 292 di tích và địa điểm lưu niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh (1). Cùng với các di tích lịch sử - văn hoá, các di tích cách mạng - kháng chiến đã và đang góp phần tô điểm, làm sáng lên truyền thống yêu nước hào hùng đồng thời cũng thể hiện tinh thần yêu chuộng hoà bình, tự do, trọng đạo lý của Thủ đô ngàn năm tuổi.

Hiện nay, các di tích cách mạng - kháng chiến trên địa bàn thủ đô Hà Nội có thể chia thành các nhóm như sau:

- *Các di tích liên quan đến phong trào yêu nước chống thực dân Pháp.* Tiêu biểu như: Mộ các chiến sĩ hy sinh trong vụ Hà Thành đầu độc năm 1911 ở Bưởi (phường Nghĩa Đô, quận Cầu Giấy), Ngôi nhà số 10 Hàng Đào (cơ sở của phong trào Đông Kinh nghĩa thực), Khách sạn Hà Nội (Việt Nam Quang Phục hội)...

- *Các di tích liên quan đến việc thành lập các tổ chức cộng sản từ năm 1926 đến trước cách mạng tháng 8 năm 1945.* Tiêu biểu như: Ngôi nhà 5D Hàm Long (nơi thành lập Chi bộ cộng sản đầu tiên ở Hà Nội tháng 3/1929), Ngôi nhà 90 Thọ Nhuộm (nơi đồng chí Trần Phú khởi thảo Luận cương cách mạng tư sản dân quyền tháng 10/1930), Ngân hàng quốc gia (nơi đồng chí Nguyễn Văn Cừ - Tổng bí thư của Đảng viết cuốn “*Tự chỉ trích*”)...

- *Các di tích liên quan đến thời kỳ cách mạng tháng 8 năm 1945:* Chùa Hà, nhà bà Hai Nhã (Cầu Giấy), nhà cụ An (Tây Hồ), quảng trường Nhà hát lớn, Quảng trường 1- 5, Bắc Bộ phủ, nhà số 101 Trần Hưng Đạo, nhà số 48 Hàng Ngang (Hoàn Kiếm), khu di tích Phủ Chủ tịch (Ba Đình)...

- *Các di tích thuộc thời kỳ toàn quốc kháng chiến và cuộc kháng chiến 9 năm chống thực dân Pháp xâm lược (1945 - 1954):* Di tích lưu niệm Vạn Phúc - Hà Đông (nơi Chủ tịch Hồ Chí Minh viết bản kêu gọi toàn quốc kháng chiến), di tích lưu niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh ở chùa Một Mái (Sài Sơn, Quốc Oai) nhà máy điện Yên Phụ, Trại giam Nhà Tiền (Ba Đình), Viện Pasteur, Pháo đài Xuân Canh, địa đạo Nam Hồng (Đông Anh)...

- *Các di tích thuộc thời kỳ chống Mỹ cứu nước:* Hồ Hữu Tiệp (hồ nước ở Ngọc Hà, nơi máy bay B52 Mỹ bị bắn rơi), cầu Long Biên, tượng đài tưởng niệm những người dân Khâm Thiên bị bom Mỹ giết hại, hầm chỉ huy của Thành uỷ ở Vọng Thị - Tây Hồ...

Qua thống kê phân loại các di tích cách mạng - kháng chiến trên địa bàn thủ đô Hà Nội, chúng tôi thấy:

- Hà Nội là địa phương có số lượng di tích và địa danh cách mạng với số lượng nhiều, phong phú, đa dạng về loại hình, nằm ở nhiều địa điểm khác nhau.

- Có nhiều di tích quan trọng gắn với quá trình đấu tranh cách mạng của nhân dân dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam. Các di tích này có ý nghĩa, tầm quan trọng đặc biệt như: nhà số 5D Hàm Long - nơi chi bộ cộng sản đầu tiên của Việt Nam ra đời; ngôi nhà 90 Thợ Nhuộm nơi đồng chí Trần Phú - Tổng bí thư đầu tiên của Đảng viết bản Luận cương cách mạng tư sản dân quyền; nhà số 48 Hàng Ngang nơi Bác Hồ viết bản Tuyên ngôn độc lập khai sinh nước Việt Nam dân chủ cộng hoà.

- Nhiều di tích tố cáo tội ác dã man của đế quốc xâm lược: nhà tù Hoả Lò, nhà tù Thanh Liệt, mộ những người bị oanh tạc và chết đói năm 1945, tượng đài tưởng niệm Khâm Thiên... Nhiều di tích phản ánh ý chí quật cường của người dân Thủ đô quyết tâm chống lại kẻ thù xâm lược, quyết giành lại độc lập dân tộc, thể hiện khát vọng tự do - hoà bình như: Khu chợ Đồng Xuân, hồ Hữu Tiệp, trận địa tên lửa Chèm...

2. Giá trị của các di tích cách mạng - kháng chiến trên địa bàn Thủ đô Hà Nội

Các di tích lịch sử cách mạng trên địa bàn thủ đô là những di tích đã gắn liền với quá trình đấu tranh cách mạng của nhân dân cả nước nói chung, nhân dân thủ đô Hà Nội nói riêng dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam nhằm giành độc lập dân tộc, thống nhất đất nước. Mỗi di tích ấy đều mang trong nó nhiều giá trị khác nhau mà ngày nay chúng ta cần phải bảo vệ và phát huy nhằm giáo dục truyền thống anh hùng cách mạng cho các thế hệ đi sau. Di tích cách mạng - kháng chiến chứa đựng trong mình *giá trị lịch sử* to lớn. Lịch sử Việt Nam trải mấy nghìn năm hào hùng, anh dũng. Dân tộc Việt Nam bao phen đánh thắng kẻ thù lớn xâm lược, giành độc lập tự do. Lịch sử cách mạng Việt Nam cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX là một chặng trong bản anh hùng ca đó. Dưới sự lãnh đạo sáng suốt của Đảng mà đứng đầu là Chủ tịch Hồ Chí Minh, chúng ta đã làm nên những chiến công rạng rỡ. Suốt chặng đường lịch sử ấy, biết bao địa điểm, căn nhà, góc phố, hầm hào, thậm chí cả cây đa, bến nước, sân đình - những hình ảnh quen thuộc của quê hương cũng chứng kiến và trở thành những địa điểm của cuộc đấu tranh giành lại độc lập. Các địa điểm ấy còn là bằng chứng vật chất phản ánh những sự kiện lịch sử quan trọng. Ngày nay, chúng ta đến với những di tích, những hiện vật để tìm hiểu về lịch sử, các phong trào cách mạng của nhân dân dưới sự lãnh đạo của Đảng. Hơn thế, mỗi người còn có thể tự đánh giá những sự kiện lịch sử bằng cảm nhận trực quan của riêng mình, có những suy nghĩ, tâm tư tình cảm riêng về một giai đoạn lịch sử hào hùng, về những sự kiện hoặc về một con người, một danh nhân cách mạng cụ thể. Những di tích, những hiện vật ấy là bằng chứng trung thực, sống động để các nhà sử học và khách tham quan có

thể nghiên cứu, tìm hiểu, học tập, làm cơ sở chứng minh cho nhiều vấn đề của lịch sử Việt Nam.

Giá trị giáo dục truyền thống: Gắn với những chiến công của các thế hệ đi trước, mỗi di tích lịch sử cách mạng đều góp phần giáo dục cho thế hệ trẻ nhận thức được một giai đoạn lịch sử hào hùng của dân tộc. Những di tích lịch sử cách mạng không chỉ giúp thế hệ trẻ ngày nay có nhận thức đúng đắn về lịch sử mà còn góp phần làm tăng thêm lòng yêu nước, lòng tự hào, tự tôn dân tộc, từ đó tiếp tục phát huy truyền thống, đạo lý tốt đẹp “uống nước nhớ nguồn” “ăn quả nhớ kẻ trồng cây”. Đến với những di tích lịch sử cách mạng, mỗi người đều mang lòng biết ơn sâu sắc đối với các thế hệ đi trước - những người đã anh dũng, kiên cường chiến đấu, hi sinh để giữ gìn độc lập của đất nước. Chính điều đó tạo nên tính chất lâu bền cho mỗi di tích và lan truyền rộng rãi cho nhiều thế hệ sau.

Trong mỗi di tích lịch sử cách mạng còn chứa đựng *giá trị lưu niệm danh nhân hay sự kiện:* những di tích ấy phản ánh về từng sự kiện lịch sử quan trọng hay một giai đoạn hoạt động của các danh nhân cách mạng lỗi lạc như Hồ Minh, Trần Phú, Hoàng Văn Thụ, Nguyễn Văn Cừ... Thông qua các di vật như đồ dùng sinh hoạt, những kỉ vật riêng gắn bó với cuộc sống, sự nghiệp của các danh nhân trong từng di tích, các nhà nghiên cứu, khách tham quan có thể hiểu được đặc điểm, tính cách, thói quen, lối sống của các danh nhân, hiểu được tầm trí tuệ, kiến thức, tinh thần cách mạng của các danh nhân trong tiến trình lịch sử, đồng thời nắm được giá trị và ý nghĩa của từng sự kiện lịch sử đã diễn ra ở di tích.

Bên cạnh giá trị về lịch sử, giáo dục truyền thống, lưu niệm thì các di tích cách mạng - kháng chiến còn chứa đựng *giá trị văn hóa.* Như đã nói ở phần trước: đặc điểm của các di tích cách mạng - kháng chiến ở Hà Nội được hình thành từ những công trình có sẵn như nhà ở, trụ sở, căn phòng, những công trình kiến trúc, những công trình tôn giáo, tín ngưỡng như đình, đền, chùa... Do vậy bản thân các công trình kiến trúc ấy đã là các di sản văn hóa chứa đựng trong mình những giá trị văn hóa nhất định: tòa nhà Phủ Chủ tịch là ngôi nhà mang giá trị kiến trúc nghệ thuật đặc sắc, công trình này được những công nhân Việt Nam xây dựng theo kiến trúc kiểu Pháp vào đầu thế kỷ 20 (1900-1906), gồm 4 tầng 36 phòng. Các phòng được trang trí theo kiểu nội thất cung điện của các vua Pháp nên rất sang trọng. Ngoài ra, những kiến trúc nghệ thuật theo phong cách Châu Âu đầu thế kỷ XX còn hiện diện ở một số di tích như Nhà hát Lớn, Bắc Bộ phủ, Nam Đồng thư xã - trụ sở của Việt Nam quốc dân đảng... Nhiều địa điểm di tích lịch sử cách mạng đồng thời là các công trình kiến trúc tôn giáo, tín ngưỡng có giá trị như: chùa Nành (Pháp Vân tự), chùa Hương Tuyết, đình Bái Ân, chùa Hà...

Cùng với các địa điểm, các di tích mang ý nghĩa, giá trị văn hóa thì các tài liệu, hiện vật gắn với các nhân vật cách mạng, danh nhân cách mạng có trong mỗi một di tích cũng là những hiện vật chứa đựng giá trị văn hóa. Những cuốn sách, những bản thảo, tài liệu, công trình nghiên cứu... là những sản phẩm tinh thần, tư tưởng của chính danh nhân đó.

3. Thực trạng và một số giải pháp phát huy giá trị của các di tích cách mạng - kháng chiến trên địa bàn thủ đô Hà Nội.

3.1. Thực trạng

Cùng với việc phát huy giá trị của hệ thống di tích lịch sử văn hoá nói chung, trong những năm qua, Đảng, chính quyền và nhân dân Thủ đô đã quan tâm bảo tồn, phát huy giá trị của các di tích cách mạng – kháng chiến, đưa những giá trị này đến với đông đảo quần chúng nhân dân, sẵn sàng đáp ứng nhu cầu của xã hội về hưởng thụ văn hoá.

Hoạt động phát huy giá trị phổ biến nhất hiện nay tại các di tích lịch sử cách mạng là đón nhận các đoàn khách đến tham quan, tưởng niệm nhân dịp các ngày lễ của đất nước như các ngày thành lập Đảng 3/2, ngày sinh Chủ tịch Hồ Chí Minh 19/5, quốc khánh 2/9, giải phóng Thủ đô 10/10, ngày thành lập quân đội nhân dân Việt Nam 22/12... Các đoàn thể, tổ chức và đặc biệt là các nhà trường tại phường, xã (nơi có di tích) đã tổ chức cho các hội viên, học sinh đến tham quan, nghiên cứu, học tập, tưởng niệm, tổ chức sinh hoạt truyền thống về các sự kiện cách mạng đã diễn ra tại các di tích. Trong các buổi lễ này, các thế hệ thanh niên, thiếu niên đã được ôn lại truyền thống đấu tranh cách mạng của địa phương, tri ân những chiến sĩ cách mạng đã hy sinh làm nên chiến thắng oanh liệt. Hoạt động này đã được thực hiện ở nhiều nơi, tiêu biểu là ở một số di tích như di tích 48 Hàng Ngang, di tích nhà tù Hỏa Lò, di tích nhà bà Hai Vẽ, di tích lưu niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh ở Vạn Phúc, di tích đài tưởng niệm Khâm Thiên...

Việc giáo dục truyền thống thông qua các di tích cách mạng - kháng chiến có nội dung gắn với môn học lịch sử trong sách giáo khoa của nhà trường phổ thông. Vì vậy việc đưa học sinh đến tham quan, học tập tại di tích là một điều rất bổ ích. Trong những năm qua Sở Giáo dục - Đào tạo Hà Nội đã chỉ đạo cho các trường phổ thông đưa học sinh đến tham quan, học tập ngay tại các di tích. Từ đó các em hiểu được truyền thống đấu tranh cách mạng của cha anh và bài học lịch sử ở trường đã được nâng lên và được củng cố kiến thức cho thêm phần sinh động, sâu sắc.

Một số di tích đã gắn được với các tour du lịch dành cho khách tham quan trong và ngoài nước như Khu di tích Phủ chủ tịch, Nhà tù Hỏa lò, Nhà lưu niệm Chủ

tịch Hồ Chí Minh ở Vạn Phúc... Tại các điểm này, ngoài việc trực tiếp nghe thuyết minh hướng dẫn khách tham quan có thể tìm hiểu sâu hơn về nội dung, ý nghĩa của di tích thông qua một số ấn phẩm được xuất bản như sách, tờ rơi, băng đĩa CD...

Một số cuốn sách viết về di tích cách mạng - kháng chiến giới thiệu về nội dung, ý nghĩa của di tích đã được xuất bản: *Nơi ở và làm việc của Chủ tịch Hồ Chí Minh tại Phủ Chủ tịch, Di tích lịch sử văn hoá và cách mạng kháng chiến quận Ba Đình, Hỏi đáp về di tích lịch sử Hà Nội, Hà Nội di tích lịch sử văn hoá và danh thắng...* **Bên cạnh đó có nhiều website cũng giới thiệu về một số di tích cách mạng - kháng chiến tiêu biểu trong mục giới thiệu về Thủ đô ngàn năm văn hiến. Những hình thức này cũng đã giúp cho độc giả có được cái nhìn khái quát về lịch sử đấu tranh cách mạng tại Thủ đô cũng như những giá trị của các di tích.**

Nhìn chung, những năm qua, các di tích lịch sử cách mạng trên địa bàn Hà Nội đã phần nào được quan tâm hơn trước, đồng thời nhiều di tích đã phát huy được giá trị trong việc giáo dục truyền thống cách mạng cho thế hệ trẻ, nâng cao ý thức trách nhiệm của mỗi công dân đối với Tổ quốc, với xã hội ... Tuy nhiên việc phát huy giá trị này mới chỉ được thực hiện tốt ở một số di tích trọng điểm, những di tích được tu bổ đầy đủ, còn các di tích lịch sử cách mạng khác, việc phát huy giá trị chưa được thực hiện tốt. Nhiều di tích bị xuống cấp nghiêm trọng, có di tích đã bị “biến dạng”. Dẫn đến tình trạng này, chủ yếu tập trung ở một số nguyên nhân sau:

- Di tích cách mạng - kháng chiến chưa được nhận thức sâu sắc, đầy đủ. Hiện nay thành phố Hà Nội chưa có một qui hoạch tổng thể, một kế hoạch cụ thể nào cho công tác bảo tồn, phát huy giá trị trong hiện tại, tương lai. Vẫn còn tình trạng thụ động và bị động cả về phương thức hoạt động lẫn kinh phí tu bổ, tôn tạo. Thực tế hiện nay cho thấy, việc đầu tư, đóng góp kinh phí chủ yếu tập trung ở các di tích lịch sử - văn hóa gắn với tín ngưỡng, tôn giáo. Việc huy động kinh phí, nhân lực của nhân dân (xã hội hóa việc bảo tồn di tích) để trùng tu, tôn tạo các di tích lịch sử - văn hoá rất thuận lợi. Trong khi đó, các di tích gắn với lịch sử cách mạng - kháng chiến mang nhiều giá trị, ý nghĩa lịch sử thì gặp nhiều khó khăn về kinh phí để bảo tồn, tôn tạo.

Các di tích cách mạng - kháng chiến do BQL Di tích và danh thắng Hà Nội chịu trách nhiệm quản lý về mặt nhà nước, còn quyền quản lý trực tiếp đối với nhiều di tích lại thuộc về các tổ chức, cá nhân. Ví dụ: di tích Bắc Bộ phủ trước đây, nay là nhà khách Chính phủ; địa điểm trận địa súng máy phòng không 12,7 ly của đội tự vệ nay là Nhà máy Dệt 8-3; cơ sở in Báo Cờ Giải Phóng cũng là nơi nuôi giấu cán bộ thời kỳ kháng chiến chống Pháp do bà Đàm Thị Nghiênn làm chủ, nay do con cháu bà quản lý. Vì vậy, muốn bảo tồn, tôn tạo, gắn biển cho di tích gặp nhiều khó khăn và ngược lại khi các chủ

sở hữu sửa chữa, nâng cấp kiến trúc thì cơ quan quản lý khó can thiệp hoặc khi biết thì sự đã rồi làm ảnh hưởng trực tiếp đến tính chất gốc của di tích.

Nhiều địa điểm, di tích mang nhiều giá trị, ý nghĩa nhưng người dân chưa biết tới do tại đây còn thiếu biển giới thiệu hoặc có thì bị cũ, che khuất, khó nhìn, khó đọc.

- Công tác tuyên truyền, phát huy tác dụng di tích trên các phương tiện thông tin đại chúng còn hạn chế. Việc tham quan, học tập tại các di tích mang tính bắt buộc, chỉ đạo thực hiện khiên cưỡng.

- Bản thân các di tích cách mạng - kháng chiến còn chưa hấp dẫn khách tham quan do tình trạng xuống cấp, các hiện vật trưng bày bổ sung không được bảo quản, thiếu giải pháp kỹ thuật trưng bày hiện đại; đội ngũ thuyết minh cho di tích cũng chưa được quan tâm đầu tư, thiếu chuyên môn...

3.2. Một số giải pháp

- Để tăng cường quản lý nhà nước đối với các di tích lịch sử cách mạng, Thành uỷ, UBND thành phố Hà Nội cần có sự đánh giá nghiêm túc về vị thế và tình hình quản lý các di tích này từ trước tới nay. Sở Văn hoá, Thể thao và Du lịch, Ban Quản lý di tích - danh thắng Hà Nội cần có những đề xuất cụ thể về biện pháp quản lý phù hợp đối với các di tích lịch sử cách mạng đáp ứng được yêu cầu đặt ra của xã hội. Cần xây dựng một cơ chế quản lý phối hợp đồng bộ giữa các cấp, ngành và với cộng đồng cư dân nơi di tích tồn tại. Đặc biệt chú ý đến vai trò của cộng đồng trong việc bảo vệ, phát huy giá trị di tích: cộng đồng sẽ là sợi dây liên kết giữa di tích với các nhà quản lý, mọi hiện tượng vi phạm, gây tác hại đối với các di tích sẽ nhanh chóng bị phát hiện.

- Tiếp tục hoàn thiện việc lập hồ sơ khoa học cho các di tích lịch sử cách mạng. Cần rà soát, bổ sung, chỉnh lý hồ sơ khoa học - pháp lý cho các di tích đã được lập từ trước tới nay. Tiếp tục khảo sát, nghiên cứu, sưu tầm và bổ sung thông tin cho các hồ sơ này đồng thời trong quá trình này cũng cần thiết sưu tầm các hiện vật có liên quan trực tiếp đến di tích để làm cho di tích tăng thêm sự hấp dẫn đối với du khách. Đối với những di tích đã bị thay đổi hoàn toàn thì phải tiến hành tư liệu hóa dưới dạng ghi chép thành văn bản, ghi âm, quay phim, chụp ảnh, lấy lời kể của các nhân chứng...

- Đẩy mạnh công tác tuyên truyền trong nhân dân về ý nghĩa, giá trị của các di tích cách mạng - kháng chiến bằng nhiều hình thức khác nhau, đặc biệt chú ý tới các phương tiện thông tin đại chúng. Hiện nay trên Đài phát thanh và truyền hình Hà Nội, báo Hà Nội mới, một số website như: *antuonghanoi.vn*, *hanoivanhien.com*, *thanglonghanoi.gov.vn*, *1000namthanglonghanoi.vn*.... đã giới

thiệu các di tích cách mạng - kháng chiến tiêu biểu của Hà Nội được độc giả quan tâm, hưởng ứng.

Bên cạnh đó, ngay tại các di tích cũng cần được giới thiệu thông qua các ấn phẩm xuất bản như sách, tờ rơi, đĩa CD...

- Sử dụng các biện pháp và hình thức phù hợp nhằm tạo sự hấp dẫn cho các di tích:

+ Hoàn thiện việc đặt bia, thay các biển di tích cũ bằng các tấm biển mới với chất liệu bền vững ở các di tích lịch sử cách mạng để cho nhân dân biết và quan tâm hơn nữa đến di tích.

+ Cần chú ý hơn nữa tới cảnh quan môi trường của di tích. Sự thu hút của di tích một phần quan trọng là do cảnh quan, không gian và sau đó là giá trị đích thực của nó. Do vậy cần thiết phải nghiên cứu và xây dựng một không gian, cảnh quan phù hợp vừa có tính khoa học vừa có tính nghệ thuật để tăng giá trị của di tích, đồng thời tạo điều kiện thuận lợi cho công chúng khi đến với di tích.

+ Quan tâm đến nội dung trưng bày của một số di tích. Đến với di tích mà chỉ là một căn phòng trống, thiếu những thông điệp từ quá khứ, không cảm nhận được khí thế hào hùng của thế hệ đi trước thì du khách sẽ chỉ đến một lần và không trở lại nữa. Do vậy, việc trưng bày các tài liệu hiện vật trong di tích sẽ làm cho nội dung của di tích phong phú hơn. Có xây dựng được nội dung trưng bày sinh động thì một số di tích lịch sử cách mạng mới không bị rơi vào quên lãng từ đó có thể tái hiện được không khí của cuộc cách mạng kháng chiến của nhân dân Thủ đô dưới sự lãnh đạo của Đảng, của Bác Hồ kính yêu.

+ Nâng cao chất lượng, tinh thần thái độ phục vụ khách tham quan của các cán bộ quản lý di tích, đặc biệt cần chú ý nâng cao hơn nữa công tác thuyết minh, hướng dẫn tham quan tại các điểm di tích. Đây chính là yếu tố, là cầu nối quan trọng giữa di tích với khách tham quan, làm cho di tích sống động, hấp dẫn hơn bằng những thông tin quan trọng, bổ ích.

- Tăng cường việc giáo dục truyền thống tại di tích, trước hết là nhằm vào tuổi trẻ học đường. Theo thống kê, hiện nay Hà Nội có khoảng 677 trường tiểu học, 581 trường trung học cơ sở, 186 trường trung học phổ thông, chưa kể đến các trung tâm giáo dục thường xuyên, trường trung học chuyên nghiệp (2). Ngoài ra số lượng các trường đại học đóng trên địa bàn Hà Nội là 59 trường với hàng chục vạn học viên, sinh viên. Số lượng học sinh, sinh viên đang học tập, nghiên cứu tại Hà Nội sẽ là nguồn công chúng tiềm năng để chúng ta có thể khai thác phát huy giá trị của các di tích lịch sử cách mạng trong việc giảng dạy, giáo dục truyền thống. Bộ Giáo dục -

Đào tạo đã ban hành Chi thị “*Xây dựng trường học thân thiện, học sinh tích cực*” trong các trường phổ thông giai đoạn 2008-2013 trong đó có nêu rõ: “...*Học sinh tham gia tìm hiểu, chăm sóc và phát huy giá trị các di tích lịch sử, văn hóa, cách mạng ở địa phương: Mỗi trường đều nhận chăm sóc một di tích lịch sử, văn hóa hoặc di tích cách mạng ở địa phương, góp phần làm cho di tích ngày một sạch đẹp hơn, hấp dẫn hơn, giới thiệu các công trình, di tích của địa phương với bạn bè; Mỗi trường có kế hoạch và tổ chức giáo dục truyền thống dân tộc, văn hóa và tinh thần cách mạng một cách hiệu quả cho tất cả học sinh; phối hợp với chính quyền, đoàn thể và nhân dân địa phương phát huy giá trị của các di tích lịch sử, văn hóa và cách mạng cho cuộc sống của cộng đồng ở địa phương và khách du lịch...*” (3). Đây là điều kiện thuận lợi để chúng ta có thể phối hợp trong bảo tồn và phát huy giá trị cũng như giáo dục truyền thống cách mạng cho học sinh các trường phổ thông trên địa bàn Hà Nội thông qua hệ thống các di tích cách mạng - kháng chiến.

Để làm được việc này ngành Văn hoá cần tiếp tục kết hợp với Sở Giáo dục - Đào tạo Hà Nội trong chương trình giáo dục về lịch sử, văn hoá Thăng Long - Hà Nội. Ở các trường học phải phối hợp với Đoàn Thanh niên CS Hồ Chí Minh, Đội Thiếu niên tiền phong xây dựng kế hoạch trong từng năm học tổ chức cho học sinh tham quan di tích lịch sử cách mạng mang tính “về nguồn”, tham gia bảo vệ các di tích, tổ chức kết nạp Đoàn, Đội ngay tại các di tích ở địa phương...

- Đẩy mạnh việc kết hợp với ngành du lịch xây dựng các chương trình, các tour du lịch văn hoá và sinh thái ở Hà Nội và phụ cận. Gắn các di tích lịch sử cách mạng vào các tour du lịch này để cho du khách không chỉ biết tới một Hà Nội ngàn năm văn hiến với những di tích như Văn Miếu - Quốc Tử Giám, chùa Một Cột, chùa Trấn Quốc, đền Ngọc Sơn...mà còn là một Hà Nội hào hùng, kiên cường, bất khuất thông qua các di tích cách mạng - kháng chiến.

Tóm lại, Hà Nội là một địa bàn đậm đặc di tích lịch sử - văn hoá, mà trong đó di tích cách mạng – kháng chiến là một bộ phận vô cùng quan trọng đan xen cùng với các loại hình di tích khác. Nơi đây có những tên gọi rất gần gũi làm nên đặc sắc của vùng đất văn hiến này: khu phố cổ với 36 phố phường, Hoàng thành, Văn Miếu - Quốc Tử Giám, hàng loạt các địa chỉ đỏ: 90 Thợ Nhuộm, 48 Hàng Ngang, 5D Hàm Long, Nhà tù Hỏa Lò, di tích lưu niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh ở Vạn Phúc... Nơi đây từng ghi dấu sự thất bại trong chiến tranh xâm lược của nhiều thế lực đế quốc. Những di tích ghi dấu sự kiên cường, bất khuất của người dân Thủ đô - những người yêu chuộng hoà bình, mong muốn được làm bạn với tất cả mọi người nhưng cũng rất mạnh mẽ, dũng cảm đấu tranh với kẻ thù có âm mưu cướp nước. Các di tích cách mạng - kháng chiến cùng với hệ thống các di tích lịch sử văn hoá khác là di sản văn hoá vô giá, góp phần tạo nên diện mạo của thủ đô Hà Nội. Bảo tồn và phát huy giá trị của các di tích lịch sử cách mạng không chỉ là nhiệm vụ, trách nhiệm mà còn là một

thái độ tri ân của người Hà Nội hôm nay được sống trong “thành phố vì hoà bình” đối với cha ông và các thế hệ đi trước./.

T.Đ.N

Chú thích:

- (1) Số liệu BQL di tích và danh thắng Hà Nội.
- (2) Tổng Cục Thống kê: Số liệu giáo dục – đào tạo Hà Nội tính đến 30.9.2009
- (3) Chỉ thị số 40/2008/CT-BGDĐT ngày 22/7/2008 của Bộ GD - ĐT về “*Xây dựng trường học thân thiện, học sinh tích cực*” trong các trường phổ thông giai đoạn 2008 - 2013.